

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓

ความรักเสมอตนไม่มี

ในธรรมท่านกล่าวไว้ว่า **นตฺถิ อตฺตสมิ เปมฺิ** ความรักอื่นเสมอด้วยตนไม่มี นี่เป็นบทธรรมที่ซึ่งมาก เข้ากันได้กับเจตนาของทุกท่านที่มุ่งมาปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เพราะความรักตนเป็นเหตุให้เสาะแสวงอรรถธรรมจากตำรับตำรา จากครูจากอาจารย์ ได้ทราบข่าวว่าครูบาอาจารย์องค์ใด จะเป็นทีให้ความร่วมมือเป็นคติเครื่องเตือนใจ เป็นอุบายพร่ำสอนเราได้ ย่อมเสาะแสวงหาครูอาจารย์องค์นั้น ๆ เป็นธรรมดาของความรักตน

ด้วยเหตุนี้จึงกรุณาอย่าลืมนึกว่ารักตนในธรรมบทที่กล่าวเมื่อสักครู่นี้ จะเป็นผู้มีความเหนียวแน่นแก่แห่งนักรบ เพื่อให้กิเลสได้จับลั่นลงจากหัวใจ กลายเป็นอิสระเสรีขึ้นมาภายในตัวเอง ซึ่งเนื่องมาจากความรักตน ซึ่งกำลังถูก **ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา** ไฟทั้งสามกองนี้เผาผลนอยู่ภายในใจทั้ง ๆ ที่เรากำลังรักตน ไม่สามารถที่จะกำจัดหรือดับไฟเหล่านี้ได้ จึงต้องได้เสาะแสวงหาครูหาอาจารย์อันเป็นที่แน่ใจซึ่งจะช่วยอุบายวิธีการต่าง ๆ เพื่อการระงับดับสิ่งเหล่านี้ลงไปได้ ท่านผู้วิเศษทั้งหลายที่เป็นรัตนะของพวกเรา ท่านสิ้นจากไฟทั้งสามกองนี้แล้ว จึงสามารถประกาศตนได้ว่าเป็นผู้สมบูรณ์แล้ว และสมควรรับการกราบไหว้บูชาของประชาชนหรือสัตว์โลกทั่ว ๆ ไปได้

นี่บรรดาเราทั้งหลายมาจากสถานที่ต่าง ๆ ไกลบ้างใกล้บ้าง ไกลมากจริง ๆ ก็มี นี่ก็เพราะน้ำใจ กำลังของน้ำใจพาให้มา พาให้อยู่ พาให้ศึกษาอบรม พาให้ปฏิบัติ เรื่องความทุกข์ยากลำบากนั้นมีด้วยกันทุกคน การฝ่าฝืนอุปสรรคหรือการบุกเบิกอุปสรรคเครื่องกีดขวางนั้นย่อมเป็นความลำบากด้วยกัน แต่สำคัญที่ความรักตนเป็นต้นเหตุอันใหญ่หลวงอย่างยิ่ง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจ จึงต้องได้เสาะแสวงหาบุกบั่นฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาโดยลำดับ

การปฏิบัติตนด้วยความลำบาก เพราะการต่อสู้กับสิ่งที่ป็นข้าศึกต่อจิตใจ อย่าได้คิด
ย้อนหลังไปถึงเรื่องความเพียร ว่าตนได้ทำเป็นความลำบากลำบากมาเท่านั้น ๆ และต่อ
ไปนี่ก็จะต้องทำเป็นความลำบากเช่นเดียวกัน ถ้าความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นมา จะทำให้อด
หนาระอาใจท้อแท้ก่อนแอในข้อวัตรปฏิบัติ ถ้าจะคิดย้อนหลังไปอย่างนั้น ก็ให้คิดหาจุด
ที่สำคัญ ซึ่งเราได้ต่อสู้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มที่เต็มฐาน เต็มกำลังความสามารถ
บางครั้งถึงกับต้องสละชีวิตก็มี

ให้เราหาจุดเช่นนั้นมาคิดเพื่อเป็นการส่งเสริมจิตใจเรา โดยความคิดย่ำลงไปอีกว่า เรา
ทำเช่นนั้น ๆ เรายังทำได้ เราเป็นผู้ทำมาเองแล้วทำไมบัดนี้เราจะทำไม่ได้ แล้วควรจะมี
กำลังสามารถทำให้ยิ่งกว่านั้นขึ้นไปได้ ไม่ควรที่จะให้ท้อถอยอ่อนแอลงไป ซึ่งไม่ใช่ทาง
ของผู้หวังความชนะ หวังความสำเร็จแก่ตนเอง ถ้าคิดไปอนาคตก็ให้คิดถึงเรื่องความ
หลุดพ้น จะหลุดพ้นได้ในกาลใดเวลาใด มีความกระหม่อมต่อความหลุดพ้นแล้วก็รีบเร่ง
ความพากเพียรหรือเข้มแข็งทางความพากเพียรไม่ลดละปล่อยวาง

นี่เป็นทางเดินของศาสดาและพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งท่านดำเนินมาแล้วและได้ผลเป็นที่
พอพระทัยและพอใจ นี่คือทางเดินแห่งธรรมไม่ใช่ทางเดินของกิเลส ซึ่งเคยพาเราเดินมา
แล้ว ได้รับความทุกข์ความลำบากเพราะกิเลสพาดำเนินหรือพาจุดลากมาเพียงไรบ้าง
ควรจะบวกลบคุณหารกันให้ละเอียดลออเข้าไปโดยลำดับ สมกับเรามาหาความเฉลียว
ฉลาดใส่ตัวเอง ไม่ใช่มาหาความโง่

ผมมีความเป็นห่วงใยหมู่เพื่อนมากเต็มหัวใจตลอดมา ไม่เคยมีความบกบางลงบ้างเลย
นับแต่ขณะที่ได้รับหมู่เพื่อนแต่ละราย ๆ เข้ามาอยู่ในความรับผิดชอบของเรา เรารับตั้ง
แต่ขณะนั้น และพร้อมอยู่เสมอที่จะแนะนำตักเตือนสั่งสอนเต็มสติกำลังความสามารถ
ของเรา ไม่คิดเห็นสิ่งใดว่าเป็นสิ่งที่จะมีคุณค่าต่อหมู่เพื่อนมากกว่าการอบรมสั่งสอน
หมู่เพื่อน ให้ดำเนินเพื่อการถอดถอนกิเลสอาสวะ ซึ่งเป็นตัวภัยอันสำคัญอยู่ในจิตใจ

งานใดก็ตามเราไม่เห็นงานนั้นยิ่งไปหรือวิเศษยิ่งกว่างานการแก้กิเลสทุกประเภทด้วย
ประโยชน์พยายาม จะเป็นการเดินจงกรมก็ดี นั่งสมาธิภาวนาก็ดี หรือความรำพึงพิณิจ

พิจารณาในธรรมแง่ใดบทใด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นงานของจิต เรามีความประสงค์มีความต้องการ มีความขมเขยในงานประเภทเหล่านี้โดยถ่ายเดียวเท่านั้น งานอื่นแม้จะมีความจำเป็นที่ต้องจัดต้องทำเพราะธาตุขันธ์เป็นสมมุติ โลกเขาอยู่เขาเป็นไปอย่างไรก็อย่างไรใช้สอยอย่างไร เรามาบวชเป็นพระย่อมมาจากโลกคือมาจากคน ธาตุขันธ์นี้ย่อมเป็นเช่นเดียวกันกับมนุษย์ทั่วไป จำต้องเยียวรักษาจำต้องมีที่อยู่อาศัยปัจจัยเครื่องสนับสนุน แต่เพียงให้เป็นไปได้ในวันหนึ่ง ๆ ไม่ถึงกับหรุหระ ไม่ถึงกับถือเป็นการเป็นงานอันวิเศษศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งไปกว่างานเพื่อการกำจัดกิเลสไปเสียนี้เท่านั้น

เพราะฉะนั้นงานเหล่านั้นเราจึงไม่ถือเป็นสำคัญ เพียงอาศัยไปชั่วคราวชั่วระยะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้นจึงให้มีขึ้นมาตามกาลตามเวลา หรือตามความจำเป็น ไม่ถือเป็นการเป็นงานอย่างแท้จริงเหมือนงานด้านจิตตภาวนา ไม่ว่าจะมีความเคลื่อนไหวใดที่เรียกว่างาน ที่เรียกว่าการกระทำ ความเคลื่อนไหวของกายเช่นการเดินจงกรม การนั่งสมาธิก็เป็นความเคลื่อนไหวเพื่อทำงาน การพิจารณาพิจารณาในธรรมที่เรียกว่าจิตตภาวนาแต่ละแง่ละกระทง ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นการเป็นงาน งานเหล่านี้แลเป็นงานที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับสมณะ

คำว่าสมณะแปลว่าความสงบ งานเหล่านี้จะเป็นไปเพื่อความสงบความผ่อนคลายของจิตเป็นงานเพื่อชำระสะสางสิ่งที่เป็นมลทิน หรือความสกปรกรกรุงรังอยู่ในจิตใจของเรามานาน ให้กระจายหายไปเป็นลำดับ จิตใจจะได้มีความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาด้วยวิมุตติแห่งธรรม ซึ่งเนื่องมาจากความเพียรอันเป็นงานสำคัญซึ่งเราทำอยู่ทุกวัน ๆ นี้ ดังนั้นจึงขอให้ถือเป็นการอันสำคัญประจำตนทุกอิริยาบถ งานเหล่านี้เป็นงานสำคัญยิ่งกว่างานอื่นใด นี่เหมาะสมกับความรักตน งานประเภทนี้จะเป็นงานสงเคราะห์ตนโดยตรง เป็นงานแก้งานถอดถอนตน ที่เคยถูกผูกมัดมาเป็นเวลานานด้วยกิเลสอาสวะทั้งหลาย ให้ค่อยเบาบางและหมดไปโดยลำดับโดยตรง ไม่มีงานอื่นใดที่จะวิเศษศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่างานนี้สำหรับสมณะคือนักบวชเรา ด้วยเหตุนี้จึงถือเป็นเรื่องสำคัญ

นับตั้งแต่วันบวชมา สำหรับเราเองก็ได้พิจารณาถึงงานต่าง ๆ ที่ได้เคยดำเนินมากับครูกับอาจารย์ก็ดี อยู่วัดบ้านเราก็เคยอยู่ การก่อสร้างนั้นสร้างนี้ก็เคยทำ เรียบหนังสือก็เคยเรียน ตั้งจิตตั้งใจทำทุกด้านตามความที่เห็นว่าจำเป็นต้องทำ จนกระทั่งก้าวเข้ามาสู่วง

ปฏิบัติ แล้วได้ดำเนินไปด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนาไปตลอดสายจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เมื่อประมวลงานทั้งหลายเหล่านั้นมาแล้ว ฝ่ายเหตุคือการกระทำก็ไม่เห็นงานอื่นใด ที่ จะมีความทุกข์ความยากความลำบากจนถึงขั้นแสนสาหัส เหมือนงานจิตตภาวนา เพื่อ รื้อถอนกิเลสอันฝังจมอยู่ภายในจิตใจนี้ ให้ออกไปได้โดยลำดับ

งานนี้เป็นงานที่หนักมากทีเดียว แล้วเรายังเชื่ออีกด้วยว่า ความหนักมากแห่งเหตุคือ งานที่ดำเนินมาทางด้านจิตตภาวนานี้ เป็นเครื่องส่งเสริมที่จะให้จิตได้รับความศักดิ์สิทธิ์ วิเศษขึ้นไปโดยลำดับ ๆ แล้วยังเชื่ออย่างฝังใจด้วยว่า งานนี้แลคืองานเพื่อถึงความพ้น ทุกข์ คืองานนี้แล เชื่ออย่างฝังใจจริง ๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้จึงกล้าแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ให้ออกงานเหล่านี้เป็นงานสำคัญอย่าได้ลดละปล่อยวาง

เราอยากพบอยากเห็นอยากได้ยินหมู่เพื่อน ที่แสดงผลแห่งงานขึ้นมา และอยากพบเห็น หมู่เพื่อนที่มีความสนใจต่อการประพฤติปฏิบัติ ด้วยความเข้มแข็งไม่อ่อนแอทุก อิริยาบถเว้นแต่หลับเท่านั้น เราต้องการอย่างยิ่ง สมกับเรามีความหวังใยในหมู่คณะ และให้อิโวกาแนะนำสั่งสอนอยู่เรื่อยมา ไม่เคยลดละปล่อยวาง แม้งานอื่น ๆ ซึ่งบางครั้ง บางคราวเราก็ผ่านไปได้ ยุติหรืองดได้ แต่งานการอบรมหมู่คณะนี้เราถือเป็นงานสำคัญ หากไม่สุดวิสัยไม่จำเป็นจริง ๆ เราไม่เคยลดละ ต้องให้การอบรมแนะนำสั่งสอนอยู่เรื่อย มา เพราะถือว่าหมู่เพื่อนได้ปล่อยมาหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว เพื่อธรรมคือความหลุด พ้นอย่างเดียวเท่านั้น การทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างมาเพื่ออรรถเพื่อธรรมเพื่อความหลุดพ้น สำหรับตน จึงเหมาะสมกับการสงเคราะห์ ที่จะต้องสงเคราะห์ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็ม อรรถเต็มธรรม เต็มสติกำลังความสามารถของผู้เป็นครูเป็นอาจารย์ ที่จะให้อิโวกาอบรมสั่งสอนได้เพียงไร ผมถือนี้เป็นคติฝังใจอย่างลึกทีเดียว

คำว่ากิเลสนี้เป็นชื่ออันหนึ่งของธรรมชาติที่คอยยุแหย่ก่อกวน คอยแสดงอากัปภิกิริยาอยู่ ไม่ลดละ ไม่หยุด ไม่มีการพักผ่อนหย่อนตัวเลยเว้นแต่เวลาหลับสนิทเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ แลเป็นสิ่งที่ยุแหย่ก่อกวนจิตใจมากที่สุด ให้ความสุขความสบายหาความเป็นตัวของ ตัวไม่ได้ ยิ่งไม่เคยได้อบรมทางด้านอรรถธรรมเลย จึงเหมือนกับอยู่กลางมหาสมุทร เรือ ก็นั่งกำปั่นนี้เท่านั้น พอนั่งลงได้เท่านั้นไม่กว้างยิ่งกว่านั้น เราจะแน่ใจได้ไหมว่าตัวเรา เองจะไม่ล่มจมลงในมหาสมุทรในวินาทีใดก็ได้

กิเลสที่มีความหนาแน่นภายในใจของเรานั้นเหมือนกับน้ำมันมหาสมุทร ใจของเราเองที่
ทรงตัวอยู่ในเวลานี้ หากมีอรรถมีธรรมบ้างเล็กน้อยก็เท่ากับพอเหมือนเขานั่งเรือเล็ก ๆ
นั้น ถ้าไม่ใช่เรือใหญ่ที่เป็นเรือเดินสมุทรจริง ๆ แล้วเราจะหาความแน่นอนใจไม่ได้เลย

การอยู่ในท่ามกลางแห่งกิเลสอาสวะทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหมือนท้องฟ้ามหาสมุทร ครอบ
หัวใจเราอยู่ตลอดเวลาที่นี่ จึงไม่เป็นที่แน่ใจได้เลยว่าเราจะล่มจมกับมันเมื่อไร ใน
ขณะนี้ก็อยู่ในท่ามกลางมหาสมุทรทะเลคือกิเลสประเภทต่าง ๆ อยู่แล้ว เราจึงควรเสาะ
แสวงหาที่พึ่งตั้งแต่สมาธิขึ้นไป ศีลเรามีแล้วเป็นภาคพื้นรักษาอยู่ตลอดเวลา สมาธิคือ
ความสงบใจก็เทียบกับเรือลำใหญ่ลำหนึ่งเหมือนกัน ให้ใจเราได้มีความสงบเหมือนกับ
เรือเราทอดสมอไว้กลางมหาสมุทรเราก็เย็นใจ

ฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความแน่วแน่นมั่นคงต่อตนเอง มีฐานแห่งความสงบเป็นสำคัญ
เพียงเท่านี้เราก็เย็นใจ แม้กิเลสจะยังไม่ฉิบหายตายไปสักตัวเดียว กิเลสก็สงบ ก็เหมือน
กันกับคลื่นทะเลสงบไม่แสดงในเวลานั้น เมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาตามกาลอัน
ควรของผู้จะใช้ปัญญาแล้ว และใช้ไปโดยลำดับ สิ่งที่ปิดบังอยู่นี้ เพราะอำนาจแห่ง
ความหนาแน่นของกิเลส ปิดบังความจริงทั้งหลายมีขันธุ์เป็นต้น ก็จะค่อยเบิกตัวออกไป
เรื่อย ๆ เปิดเผยออกไปเรื่อย ๆ ด้วยอำนาจของสติปัญญา ท่านจึงสอนให้พิจารณา นี่ละ
ถ้าว่างก็เหมือนมหาสมุทรขันธุ์ของเรานี้ จากขันธุ์นี้ก็ขันธุ์นั้น จากขันธุ์นั้นก็ขันธุ์นั้น
หลงขันธุ์นี้แล้วหลงขันธุ์นั้น หลงไปทั่วโลกดินแดน จะไม่กว้างยิ่งกว่ามหาสมุทรได้อย่างไร

สติปัญญาที่จะบุกเบิกฝ่าฟันสิ่งเหล่านี้ออกก็มีอยู่กับเรากำนำมาใช้ พิจารณาให้เห็น
ตามความจริง ในสกลกายนี้เราก็เรียนอยู่เป็นประจำมาแล้วว่ามีอะไรบ้าง ที่ทำให้เรามี
บอดอยู่เวลานี้มองไม่เห็นทั้ง ๆ ที่ตาเนื้อเห็นอยู่ ตาใจหายไปไหนจึงไม่เห็นมี นอกจาก
เราไม่พิจารณา คั่นลงในตัวของเรานี้ก็เต็มไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามแต่ความต้องการของ
เราจะแยกให้เป็นประเภทใด จะเป็นประเภททสุกะอสุกัังเราหาจุดไหนแม้ชนิดหนึ่งอัน
เป็นความสะอาดสะอาดอัน ที่น่ารักชอบหรือชมเชยมีไหมในสกลกายนี้ ตั้งแต่เบื้องบนลง
ถึงเบื้องต่ำสุด ตั้งแต่ภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เต็มไปด้วยของไม่สะอาดปฏิกูลโสโครก
ทั้งนั้นตามหลักความจริง ทำไมเราจึงไม่เห็น

ถ้าเราใช้ปัญญาพิจารณาตามทางของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้แล้ว แม้กำแพง ๗ ชั้นก็แตกกระจาย นี่มันไม่ได้หนายิ่งกว่ากำแพงด้วยซ้ำ และไม่หนาเท่ากระดาษชั้นนั้นเลย ทำไมเราจึงมองไม่ทะลุแทงไม่ทะลุ ฟันไม่ขาดดีไม่แตกเป็นเพราะเหตุไร ควรจะตั้งปัญหาถามตนเอง

ถึอร่างกายนี้เป็นสนามรบเป็นที่พินิจพิจารณา เห็นหรือไม่เห็นก็วินิจฉัยกันอยู่ที่ตรงนี้ ตั้งปัญหาถามกันอยู่ในวงชั้นนี้ พิจารณาอยู่ในวงชั้นนี้ไม่นอกเหนือไปไหน ถ้าออกจากชั้นนี้ไปชั้นนั้นก็พิจารณาในลักษณะเดียวกัน พิจารณาแล้วพิจารณาเล่าด้วยความจดจ่อต่อเนื่อง ด้วยความสนใจใคร่รู้ใคร่เห็นจริง ๆ จะนอกเหนือสติปัญญาไปไม่ได้เลย นอกจากจะพิจารณาด้วยความโลเลไปตามนิสัยของกิเลสครอบห้วไปเท่านั้น จึงไม่เป็นความเพียรพอจะรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่มีอยู่กับตนแต่อย่างใด นี่ควรจะต้องตั้งปัญหาถามตนเองให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถ้ามแล้วถามเล่า โดยถือเอาชั้นนี้เป็นสนามเป็นเวทีวินิจฉัยได้สวนได้ว่าที่กันที่ชั้นฐธานี เอาให้เห็นแดงเห็นดำกันตามหลักความจริงมีอย่างไร

นี่ถ้าแยกไปในแขนงที่ว่าเป็นอสุภะอสุภังก็เต็มอยู่แล้วเห็นประจักษ์ ตาเนื้อเราก็เห็นอย่า ว่าแต่ใจคิดเลย เป็นแต่เพียงกิเลสมันปิดกั้นไว้ไม่ให้เชื่อความจริงนี้เท่านั้น ให้เชื่อความปลอมของมัน มันพลิกเสียใหม่ว่าสวยงามน่ารักใคร่ชอบใจ นั่นมันพลิกจากความจริง กลายเป็นความปลอม ปลอมทั้งแท่ง ปลอมอย่างชัดเจนเรายังยอมเชื่อมั่นได้ จะว่าเราฉลาดที่ไหน ถ้าไม่เรียกว่าเราโง่เต็มภูมิเท่านั้นไม่มีทางชมเชย เพราะของจริงแท้ ๆ เป็นอย่างนี้ ของปลอมเป็นอย่างนั้นยังเชื่อได้ นี่ในแง่หนึ่งที่จะพิจารณาเป็นสภาหนึ่งเหมือนกันอันนี้ หรือเป็นปัญหาอันใหญ่โตอันหนึ่ง

ถ้าจะแยกดูเป็นธาตุมันก็มีแต่ธาตุ อันนี้เป็นความละเอียดลงไปยิ่งกว่าอันดับแรก **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** ก็มีความละเอียดยิ่งกว่าอันดับแรก เพราะฉะนั้นควรจะพิจารณาอันดับนี้ให้เข้าใจกันในเรื่องนี้ประจักษ์ใจแล้ว เรื่อง **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** มันจะปรากฏขึ้นมาในระยะเดียวกันขณะเดียวกัน จากสิ่งเดียวกันนั้นแหละไม่อยู่ที่ไหน พิจารณาอย่างหนึ่งก็ถูกอย่างหนึ่ง ถูกไปหมดเพราะเป็นสิ่งเกี่ยวโยงและเป็นสภาพอันเดียวกัน มีลักษณะต่างกันนิดหน่อยจากวัตถุอันเดียวกันนี้เท่านั้น

กำหนดพิจารณาให้แตกกระจัดกระจายลงไป เหมือนอย่างเราเห็นในที่ต่าง ๆ เป็นอย่างไรคนตาย เพียงเอาไว้ ๒ คืบเท่านั้นก็ไปถึงไหนแล้ว เราเป็นพระนี่จะไปในงานศพต่าง ๆ เราปฏิเสธไม่ได้เราเห็นด้วยตา รู้ชัดด้วยจมูกของเรา ประจักษ์ด้วยใจของเรา นั่นดูซีเป็นยังไง ถ้าขึ้นเอาไว้นานกว่านั้นจะเป็นอย่างไรอีก จะแสดงมากเพียงไรในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา คือความปฏิญญเหล่านั้น แล้วก็ย้อนเข้ามาดูตัวของเรา มันก็ตัวนั้นจริง ๆ ไม่ใช่ตัวอื่นตัวใด ตัวปฏิญญตัวอสุภะอสุภัง ตัวเปื่อยตัวเน่าตัวสลายตัวทำลาย ทำไมพิจารณาในตัวเราแล้วมันจึงไม่เปื่อยไม่เน่า มันจึงไม่สลายไม่ทำลาย มันจึงไม่เป็นของปฏิญญเป็นเพราะเหตุไร ถ้าเราพิจารณาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าจริง ๆ มันต้องเป็นอย่างที่ว่ามันไม่เป็นอย่างอื่น ถ้าไม่ปล่อยให้กิเลสหลุดลากลไปหลอกไปเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่พิจารณาสิ่งเหล่านี้อยู่โดยความว่าเป็นธรรม แต่มันกลายเป็นของปลอมไปเสียนั่นเท่านั้น นี่หลักการเบื้องต้นพิจารณาอย่างนี้

การกำหนดคำบริกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานของสมถธรรม เราก็ทำอย่างจริงจัง ให้มันติดแนบกันไปกับคำบริกรรมไม่ยอมให้เผลอ เข้า เป็นก็เป็น ตายก็ตายเช่นเดียวกัน ยังไงก็ทนความสงบไม่ได้ ต้องสงบ นี้ได้เคยทำมาแล้วไม่ใช่มาพูดแบบปาว ๆ เฉย ๆ พูดด้วยเหตุที่เคยดำเนินมาแล้ว และพูดตามผลที่เคยปรากฏมาแล้วเช่นเดียวกัน ถ้าลงจริงจังกับสิ่งใดแล้วสิ่งนั้นจะเห็นจริงขึ้นมาไม่มากก็น้อย เป็นเงื่อนไขเป็นสัจชีพยานได้โดยไม่สงสัย

นอกจากจะทำเหล่านี้แหละ ๆ แหละ ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ วันไหนก็เหลว ๆ ไหล ๆ เหมือนอย่างที่เคยเป็นมา ผลก็จะเอามาจากไหนนอกจากมีแต่ความเหลวไหลในตัวของผู้ที่นั่นเท่านั้น แล้วสุดท้ายก็เลสก็หนักข้อขึ้นไปทุกวัน แล้วก็กดให้จมลงไปในห้องมหาสมมุติหานิยามนี้เท่านั้น อันนั้นก็ดีอันนี้ก็ดี เลยกกลายเป็นเรื่องดีไปเสียหมดในบรรดาสิ่งที่ไม่ดีไม่มีสาระทั้งหลาย กลายเป็นสาระไปเสียทั้งหมดเพราะอำนาจของกิเลสมันหลุดลากลไป ธรรมคือความจริงนั้นนะแทรกเข้าไปไม่ถึง ผลก็ไม่มีซึ่งจะปรากฏ

พูดท้ายเทศน์

ความพากเพียร พระตาบอดหูหนวกทั้งหลายก็หัวสุมกันเข้าไป พุดบ่นพิไรรำพันแต่เรื่อง พระพุทธเจ้าจะพลัดพรากจากไป ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ของธาตุของขันธ์ แต่ไม่ยอมมา คิดถึงเรื่องกิเลสมันผูกพันอยู่ในจิตใจ มัดใจของตัวเองจนมิดมิดปิดตา ไม่คลี่คลาย ขยายมันออกพอได้มองเห็นความจริงตามหลักศาสนาที่สอนไว้บ้างพอได้รับความเบาใจ ไปอยู่ที่ไหนก็หัวสุมกันแต่เรื่องเดียว

พระติสสะ ท่านไม่สนใจกับใครท่านเข้าในป่าเจียบ ๆ ที่นี้พวกบ้าเหล่านี้ก็นำเรื่องขึ้นทูล พระพุทธเจ้า กราบทูลว่าพระติสสะไม่มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ นั้น พวกบ้านี้เป็น พวกจงรักภักดี กลับเป็นอย่างนั้นไปเสียพิจารณาซิ เราอย่าเข้าใจว่าในวงแห่งธรรมไม่มี เรื่องบ้าแผลงอยู่ มันมีอยู่อย่างนี้ หากว่าพระติสสะนั้นเป็นผู้ผิดไปเสีย แต่พระองค์ก็ทรง เป็นศาสดานี้ รู้เต็มพระทัยก็รับสั่งมาเพื่อเป็นสักขีพยานให้ได้เหตุได้ผลทุกสิ่งทุกอย่าง ให้ได้เข้าใจกัน

เมื่อรับสั่งให้เข้าเฝ้าแล้วก็ซักถาม ไหนพระติสสะ ได้ทราบว่าคุณไม่มีความจงรักภักดีต่อ ตถาคต เป็นความจริงแค่ไหน ข้าพระองค์มีความจงรักภักดีเต็มหัวใจ เท่าที่ข้าพระองค์ ไม่ได้เข้ามาหัวสุมอยู่กับหมู่เพื่อนก็คิดเห็นว่า พระองค์จะไม่นานเลยต้องบรินิพพาน อย่างแน่นอน จึงรีบเร่งชวนชวายเป็นตั้งบัดนี้ที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ หากที่จะพอ หลุดพ้นไปตามเสด็จได้ก็จะได้พ้นไปได้ จึงรีบเร่งชวนชวายเป็นต่อความพากเพียรยิ่งกว่าสิ่ง อื่นใด ทรงประทานสาธุการ ๓ หน ดีแล้ว ติสสะดีแล้ว อย่างนี้แลชื่อว่าบูชาเราตถาคต ผู้ ไต่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมชื่อว่าบูชาตถาคต นั้นฟังซิ นั่นคือความคิดถูก

นี่ก็เรื่องตาย ตายจุดนั้นตายจุดนี้ ก็จุดนี้ก็จุดจะตายอยู่แล้วนี่ เมื่อโรมันจะตายก็รีบเร่ง ไปซิ บทเวลาจะตายเอาอะไรติดตัวไปด้วย หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ทั้งหมดมันได้อะไร ความคิดความปรุงทั้งหมดมันหายซากไปด้วยทั้งหมด ยังเหลือตั้งแต่วิบากกรรมที่อยู่ ภายในกับกิเลสที่ฆ่ามันไม่ออกแกะมันไม่ออกนั่นแหละมันจะไปเหยียบย่ำทำลาย วิบากกรรมที่ทำเพราะอำนาจของกิเลสอันเป็นฝ่ายต่ำนั้น มันก็จะจูดลากลงไปทางต่ำ เรื่อย ๆ นี่ก็คิดย้อนเข้ามาตรงนี้

นี่ทุกขที่มีจุดหมายปลายทางที่ไหน ทุกข์ประเภทเป็นไปด้วยกิเลสนี้ หากจุดหมายปลายทางไม่ได้ แต่ทุกข์เพราะความพากเพียรนั้นเป็นทุกข์ที่มีจุดหมายปลายทาง พร้อมที่จะตัดสินอยู่แล้ว ถ้าเป็นขึ้นโรงขึ้นศาลก็พร้อมที่จะตัดสินอยู่แล้ว จะตัดสินฝ่ายไหนจะแพ้หรือชนะ ก็ตัดสินฝ่ายชนะโดยลำดับนั่นเอง

หลักฐานพยานแห่งความเพียรของเรามีอยู่ภายในตัวของเราอย่างประจักษ์ วันนี้ฆ่ากิเลสได้เท่านั้น วันนั้นก็กิเลสตัวนั้นซบเซาลงไป วันนั้นก็กิเลสตัวนั้นหมอบราบลงไป วันนั้นก็กิเลสตัวนี้ตายไป เมาศพกิเลสตัวนั้นตัวนี้เรื่อยไปด้วยอำนาจของตปธรรม มีสติปัญญาเป็นเครื่องแผดเผาอันสำคัญ หนุ่กันไปด้วยลำดับลำดับ ทุกข์ประเภทนี้มีขอบเขต มีกฎมีเกณฑ์มีวันจบสิ้นลงไปได้ เอ้า ถ้าทุกข์ให้ทุกข์แบบนี้จึงเรียกว่าลูกศิษย์ตถาคต อย่าไปมัวแบกหามทุกข์อยู่ในวัฏจักรนี้ด้วยความนอนใจ ด้วยความเห็นว่าการประกอบความเพียรเป็นทุกข์เลย ถ้าเป็นอย่างนั้นจะหาเวลาพ้นจากทุกข์ไม่ได้ เอาให้จริงให้จังซี

ทุกข์ขนาดไหนก็ทุกข์เถอะทุกข์ในการต่อสู้กับกิเลสนี้ พระพุทธเจ้าพาทุกข์มาแล้ว พระสงฆ์สาวกองค์ใด ๆ ก็พาทุกข์มาแล้วเหมือนกัน ทางมันไปอย่างนี้ ทางสายนี้ไปอย่างนี้ ปลีกแหวะไปที่อื่นไม่ได้ หนักเบาขนาดไหนก็ต้องแบกกันไป ห้ามกันไป ต่อสู้กันไป รกรุงรังขนาดไหนก็บุกกันไป เป็นตมเป็นโคลนเป็นหลุมเป็นบ่อ เป็นขวากเป็นหนามเหยียบ ย่ำมันไปอย่างนั้นแหละ ทางไปตรงนั้นที่อื่นหาที่ไปไม่ได้

ถ้าหากว่ามีที่อื่นที่พอไปได้ พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติ จะทรงสั่งสอนเราให้ละเฉียด ลอให้ห่างที่สุดดังที่เคยเทศน์แล้วนั้น สานทั้งอุ้ทั้งเปลให้ทุกสิ่งทุกอย่าง หมอนมัดติดหลังติดคอไปเลย ต้องการล้มที่ไหนล้มลงไปเถอะ กิเลสมันตายไปเองเหมือนพวกเธอทั้งหลายตายลงเดี๋ยวนี้แหละ ตายทั้งเป็นนี้ กิเลสมันก็ตายพร้อม ๆ กันแหละ เราตถาคตเตรียมพร้อมให้แล้ว เสื้อก็มี หมอนก็มี มัดติดตัวทุกสิ่งทุกอย่าง มัดให้หมดติดไปเลย บ่วงก็ผูกซาก็มัดให้เลยติดปากไปเลยครอก ๆ นั้น แต่ทางนี้ไม่ใช่ทางแห่งความพ้นทุกข์นะซี จึงไม่ทรงทำ จึงไม่ทรงสอน

ใครจะฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าในอุบายวิธีสั่งสอนสัตว์ แล้วใครจะสงสารเมตตาสัตว์โลกยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ควรจะได้ในแง่ใดวิธีการใด ใครจะเป็นผู้สอนก่อนถ้า

ไม่ใช่พระพุทธเจ้า จะต้องพรวดก่อนอื่นเลย แต่นี่ทรงพิจารณาหมดทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วว่าไม่มีทางไป มีทางมัชฌิมาปฏิปทาทางสายเดียวนี้เท่านั้น ทุกข์ยากลำบากขนาด ไหนก็ต้องอันนี้แหละ ยกเครื่องมือขึ้นปราบกับกิเลส กิเลสกลัวเฉพาะเครื่องมือนี้เท่านั้น เอาให้จริงจังลงไป

ผมก็เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง เพราะงั้นพูดมันถึงปลีก ๆ จากนิสัยของตัวเองไปไม่ได้ มันไม่พ้นที่จะเป็นนิสัยอยู่จนได้แหละ เพราะนิสัยเคยทำมาอย่างนั้น ถ้าพูดเออนั้นก็ดี เออนี้ก็ดีเรื่อย ๆ ผมพูดไม่เป็นเพราะผมไม่เคยทำอย่างนั้นได้ผล บางทีเอาหมู่เพื่อนมาพิจารณา ดู หมู่เพื่อนท่านทำนั่นทำนี่ก็ออก ๆ แก๊ก ๆ ของท่าน ใ้เราเดินจงกรมจนจะตายภาวนา ยังไม่ได้เรื่องได้ราว นั่งภาวนาก็เอา เกิดสงสัย เอ๊ ท่านเหล่านี้ท่านก็ยังไม่เห็นสบาย ๆ เราทำความเพียรแทบตายเรายังไม่เห็นสบาย

บางทีก็เลยลองเอาอย่างท่านดู นี่ฝึกหัดเบื้องต้นนะ ลอง ๆ นั่งพักสบาย ๆ สักหน่อย ถึงไม่ทำอะไรนั่งพักสบาย ๆ อ้าว มันไม่เป็นอย่างนั้น มันกวนนะที่นี้ เรื่องมันกวนมันกวน ขึ้นเรื่อย ๆ หือ เราทำอย่างนี้ไม่ได้นี่ แน่ะ มันเป็นแล้วนะ เมื่อเป็นอย่างนั้นก็จับมัดคอกมัน เข้าทางจงกรมทำความเพียร เข้าความเพียรละซี เราจิตหยาบ ๆ ก็ต้องได้ใช้ความหยาบ ๆ ต่อสู้กัน หนักไปแบบหนึ่งเหมือนกันนี่นะ โอ้โฮ ลำบากจริง ๆ มันก็ได้ผลมาโดยลำดับ เพราะความหยาบ ๆ ของเราทำอย่างหยาบ ๆ ของเรานั้นแหละ มันบอกมาโดยลำดับ

ทำลูป ๆ คำ ๆ ไปสบาย ๆ เหมือนหมู่เพื่อนทั้งหลายเราทำไม่ได้ มันต้องได้เอากันหนักมือ ๆ ตั้งแต่ขั้นความสงบก็ต้องหนักมือดังที่เคยพูดให้ฟังแล้วเรื่อย ๆ นั่นก็เพื่อให้เป็นคติตัวอย่างหมู่เพื่อน เดินอย่างนี้ให้รู้นิสัยตัวเอง **ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วมันไม่บางแหละ มันหนาด้วยกันนั้นแหละ อย่าไปทำแบบบาง ๆ ใส่มันเลยมันจะหัวเราะเอา มันหนาเราก็นหาใส่กันว่ามันเลย** กำแพงมันหนา ๆ ก็ถูกระเบิดปาเข้าไปซีให้มันแตกกระจาย นั้น เราจะไปเอาค้อนตีตะปูไปเคาะปอก ๆ ได้หรือกำแพงหนา ๆ นั้น โยนระเบิดเข้าไปซี ตูม ให้มันพังทลาย

นี่ก็ทุ้มลงไปซีสติกำลังของปัญญาความพากเพียรเรามีมากน้อยเพียงไร ฟาดมันลงไป เอ้า ตายก็ตายให้มันเห็นนี่วะ ไม่งั้นจะเรียกว่านักรบหรือ นักรบกับความตายต้องอยู่

ด้วยกัน กับชัยชนะต้องอยู่ด้วยกันแยกจากกันไม่ได้ เอ้า ไม่ตายก็ชนะ ไม่ชนะก็ตาย แต่สงครามทางโลกเขานั้นมันมีชนะกับตาย เป็นอย่างนั้นส่วนมาก หรือยังไม่ชนะตายก็มี ยังไม่ตายชนะก็มี ก็มีอยู่ ๒ แห่งเท่านี้ แต่ทางความเพียรไม่เป็นอย่างนั้น มันมีทำจนได้แหละ ชนะไปโดยลำดับ หรือไม่ถึงชัยชนะอันสมบูรณ์ก็เป็นชัยชนะไปโดยลำดับ เพราะความเพียรนี้ เพราะความทุกข์ในการประกอบความเพียรนี้ไม่สงสัย

คิดย้อนหลัง แหม บางทีก็ถึงกับ ไอ้โห ขนาดนั้นมันก็ทำได้ คือไม่ได้ตำหนิตัวเองแหละ ไม่ได้ยอนนะ คิดย้อนหลังแล้วมันระอา คือทุกวันนี้มันทำไม่ได้นี่ จะทำได้ยังไงกำลังวังชาก็ไม่มี ถ้าทำอย่างนั้นมันตายจริง ๆ นี่จะว่าไง กำลังธาตุขันธ์ก็ไม่มีเหมือนแต่ก่อน และกำลังใจก็ไม่มี นี่ดูซิจะว่าเลิกแล้วแต่หมู่เพื่อนจะพิจารณา กำลังคือความมุ่งมั่นไม่มีแล้วความเพียรที่จะเป็นไปตามความมุ่งมั่นเพื่อจุดนั้น ๆ มันไม่มี แต่ก่อนมันมีเต็มหัวใจจะว่าไง มันไม่มีจุดไหนละเป็นจุดสำคัญ จุดพันทุกข์เท่านั้น

เมื่อตั้งความมุ่งหมายไว้อย่างสูงขนาดนั้นแล้ว จะย่อหย่อนความเพียรได้หรือ มันก็ไม่สมเหตุสมผลกันซิ ที่นี้จำเป็นต้องทุ่มลงไป ๆ ถึงวาระที่จะเข้าค่ายเข้าเขมกันจริง ๆ มันถอยไม่ได้นี่ มีแต่ตายกับรู้ เอ้า ไม่ตายให้รู้ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วมันถอยไม่ได้จริง ๆ ต้องทะลุเลย ทุกข์ใหม่ขนาดนั้นฟังซิ โห พิจารณาย้อนหลังแล้ว ไอ้โห ขนาดนั้นมันก็ทำได้ แต่ก็ภูมิใจนะถ้าไม่ถึงขนาดนั้นมันก็ไม่รู้ไม่เห็น แน่ะ อย่างนั้นพอดี คือมันเป็นไปตามจังหวะของความเพียร ตามจังหวะของกิเลสที่มันเจอกันพุดง่าย ๆ เข้าศึกกับการรบมันเจอกัน เจอกันหนักแน่นขนาดไหน เข้าศึกหนาแน่นขนาดไหน อันนี้เราจะไปทำอ่อนแอไม่ได้ มันต้องโหมกำลังเข้าไป

จนกระทั่งได้หลักได้เกณฑ์ขึ้นมา ๆ ความเพียรค่อยเป็นของมันไปเองที่นี้ ค่อยหมุนไป ๆ แต่ยังไงก็ไม่พ้นว่าทุกข์ ๆ หากไม่สนใจในทุกข์เท่านั้นเอง สนใจแต่จุดมุ่งหมายที่ต้องการนั้น ทุกข์จึงเป็นเหมือนไม่ทุกข์ เวลามาพักรบชั่วคราวนี้ ไอ้โห มันจะตายหายใจแฉ่ว ๆ มันถึงต้องคิด หือ เราคิดคาดเอาไว้ว่าการประกอบความเพียร จิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไร ยิ่งจะมีความสุขความสบายมากและภาระก็จะน้อยลงไป ๆ นี่ผิดทั้งเพ มันเห็นประจักษ์อยู่ในตัวนี้มันจะไม่ปฏิเสธกันได้อย่างไร ผิดทั้งเพความคาดหมายนั้น ไม่ใช่ความจริงที่เป็นอยู่ดังที่ปรากฏอยู่เวลานี้ นี่มีเวลาว่างได้เมื่อไร ทุกข์ขนาดไหนที่นี้ ทุกข์

นะซีหัวใจทำงานไม่ทุกซั้ได้เหรอ แต่กั้ไม่ได้สนใจอะไรมากไปกว่าความมุงมั่น มันไปทุม
อยู่ั้นหมด ความรู้สึ้กทุกแง่มุมไปทุมอยู่กับงานั้นหมด เรื่องความทุกซั้ก็เ็นเรื่อง
เล็กน้อยไปเสีย

อย่างทุกวันนี้ โย้ย ไม่ได้เรื่องแหละ ว่าเวลาที่สุดก็อมรับเลย มันเ็นไปไม่ได้ กำลังของ
จิตก็ไม่มี อยู่เฉย ๆ นี้จะว่าไ้ แต่ก่อนเ็นอย่างนี้เ็นะ มันเหมือนจะออกแสงแพรว
พราว ๆ หรือออกแสงแพรวพราว ๆ ก็ได้เนี้ คิดดูซิสมมุติว่าเราเนี้มันทุกซั้มากจะสู้มันไม่
ได้จนกระทั่งสลบล้มลงไป ล้มลงก็เ็นถอย เน้นฟังซิจะไม่แข็งแแกร่งยังงั้ พอได้สติแล้วจะ
ลุกขึ้นมานั่งทันทีเลย ที่จะถอยไปเลย ปล่อยให้มันล้มแล้วนอนไปเลยนี้ทั้ง ๆ ที่มีสติอยู่เ็น
เ็นไปไม่ได้ว่างั้เลย

แต่มันก็เ็นเคยสลบเ็นเพียงว่าเราตั้งไว้ขนาดนั้นแหละ กำลังต่อสู้กับทุกขเวทนา เาจน
กระทั่งไม่มีสติสตั้ง สลบล้มลงทางด้านไหนก็ตาม ล้มทั้งหงายก็ตามเถอะ พอได้สติแล้ว
จะลุกขึ้นต่อสู้ทันที เาจนถึงจุดที่ต้องการที่กำหนดกันไว้ หรือจนทะเล มันก็เ็นเคยสลบ
ก็คาดไว้อย่างนั้นแหละ คาดบ้า ๆ บอ ๆ ก็ถูก แต่มันจะเ็นอย่างนั้นจริง ๆ เ็นเ็นอย่าง
อื่น เวลามันแข็งมันแข็งจริง ๆ ความมุงมั่นมาก กำลังจิตมาก ชาติขันธ์ก็อานวย แต่เวลา
มาถึงปัจจุบันนี้แล้ว สุขภาพก็ไม่อานวย อยู่เฉย ๆ ครอบตัวอยู่เ็นก็คอยแต่จะหกล้มกั้ม
กราบอยู่แล้วเนี้ มันจะไปต่อสู้อะไรได้ กำลังจิตก็ไม่มีเสีย มันไม่มีก็บอกว่าไม่มี มันไม่มุง
อะไรเนี้ อยู่เหมือนหัวตอก็ว่าได้ เ็นแต่เพียงว่ามันรู้ที่อยู่เ็น แต่มันจะมุงหมายอะไร
มันไม่มุง

อย่างอยู่ทุกวันนี้ก็อยู่ ไม่ว่าเรื่องโลกเรื่องธรรมเรื่องอะไรมันเ็นไม่เห็นมุงหมายทั้งนั้น โลกก็
จะมุงเรื่องอะไรกับโลกสงสารเขาก็เ็นไม่เห็นมี มันมุงอะไรกับธรรมอื่ก็เ็นไม่เห็นมีอื่ หากอยู่
ด้วยธรรมนั้นแหละปฏิบัติอยู่อย่างนั้น ความมุงเ็นไม่เห็นมีก็บอกว่าไม่มี มันก็เ็นมีกำลังใจ
ซี ปฏิบัติไปก็รู้เอง ถึงขั้นมันรู้ปีได้เหรอ **สนธิปฏิญโก** ประกาศอยู่ทุกหัวใจของผู้ปฏิบัติเ็น
แหละ พระพุทธเจ้าเ็นทรงผูกขาดแหละ ทำให้รู้เ็นเห็นจริง ๆ ซี

อย่าไปคิดเรื่องอานาจวานาน้อย เ็นเรื่องตำหนิตัวเองด้วยอานาจของกิเลสทั้งมวล
มันจะทอดถอย อย่าไปตำหนิมัน น้อยมากมันก็เต็มหัวใจนี้ อยู่เ็น กิเลสมีมากมีน้อยเท่าไร

ไม่มองดูมันบ้าง ที่จะพาดพิงหันแหลกกันลงไปให้น้อยลง ๆ จนกระทั่งหมดไป นั่นถ้าคิดให้คิดในแง่ นั้น อำนาจวาสนาน้อย น้อยที่ไหน เราต่อสู้กับกิเลสอยู่เวลานี้ เราไม่มีกำลังอำนาจวาสนาจะมาต่อสู้กับกิเลสได้ยังไง เราก็หนักวาสนาแล้วนี่ กำลังต่อสู้กับกิเลสอยู่เวลานี้

คนไม่มีวาสนามันไม่มีกำลังที่จะมาต่อสู้ นอนแผ่สองสสิ่งให้มันเหยียบเอา ๆ เหยียบเอาแหลก นี่เราไม่ได้แผ่ให้มันนี่นะ นอกจากจะพาดกิเลสให้มันแผ่สองสสิ่งให้ดูต่อหน้าต่อตา พลิกปั๊บปั๊บ ๆ ซิจึงเรียกว่าปัญญา ไม่งั้นไม่ทันนะ อุบายวิธีการที่จะแก้กิเลส ไหว พริบปัญญาต้องทัน มันคิดขึ้นมาแง่ นั้นแก้กันแง่ นี้ปั๊บ จึงเรียกว่านักรบ ไม่ใช่ นักหลบ นักรบกับนักหลบมันต่างกัน พุดมันก็อดออกตามนิสัยไม่ได้เพราะเรามันเคยทำมาอย่างนี้ มันจริงจังจริง ๆ ไม่ใช่ธรรมดา จริงมากที่เดียวกับทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าลงได้ตัดสิ้นใจลง ด้วยเหตุผลแล้วมันจริงแท้ ๆ ขาดไปเลย ที่จะถอยทำลายเหตุผลทำลายความสัตย์ความจริงของตัวที่ตั้งลงไปเรียบร้อยแล้วมันมันเป็นไปไม่ได้นี่ มันขาดไปเลย ตายก็ตายไปเลย

พิจารณาโลกธาตุมันไม่มีอะไรก็เอาให้มันเห็นซี มีแต่จิตดวงเดียวนี่รัก ๆ ๆ ไปหลอกเจ้าของอยู่ตลอดเวลา โอ๊ย เป็นภาพวันยังค่ำคืนยังรุ่ง ชั้นนี้แหละ แต่มันมีตัวส่งเสริมมีตัวหนุนมีตัวเจ้าของบังคับให้มันแสดงตัว มันไม่เป็นชั้นนี้ล้วน ๆ เหมือนชั้นพระอรหันต์ ท่านนะซี ชั้นอันนี้มันชั้นของกิเลส เป็นเครื่องมือของกิเลส กิเลสนำออกใช้ทุกเวลา ปรุงเรื่องนั้นปรุงเรื่องนี้ ดูซิดูหัวใจมันเป็นอย่างนั้นตลอด มันไม่มีอะไรแหละมีแต่ใจดวงเดียวนี่หลอกเจ้าของรอบด้าน ไปอดีตก็จนสุดกำลังที่จะไป ไปอนาคตก็สุดกำลัง แต่ความจริงไม่ทราบเป็นยังไง ไม่เห็นได้เรื่อง หากคิดหากปรุงหากแต่ง หากเชื่อความคิดเพลนไปตามความคิดตัวเอง

ดีชั่วมันก็เพลนไปตาม มันพอใจด้วยกันทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งเรื่องของสุขกับทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะชั้นมันปรุงออกไปเพราะอำนาจของกิเลส มันหลอกเราอยู่ได้ตลอดเวลา นี่ซีมันเป็นความเพียรไม่ได้ มันมีแต่ดูหนังตะลุงมันหลอก เพลนดูอยู่นั้นลิ้มเนื้อลิ้มตัว ไม่มีสติปัญญาที่จะไปจดจ้องดูเรื่องของมันเพื่อแก้ไขตัดแปลง ให้สิ่งเหล่านี้มันเบาบางลงไปได้ โน่น ชั้นสติปัญญาพอตัวแล้วถึงเห็นได้ชัดทีเดียว เพียงชั้นสงบก็พอทราบได้ จิตที่เคยวุ่นวายกับเรื่องราคะตัณหาต่าง ๆ นี้ มันรู้ได้

พอสงบแล้วมันก็ไม่ยุ่งกับเรื่องนั้น เอ้อ สบายบ้างซี จากนั้นก็เพิ่มความสงบเข้าไป เพิ่มด้านสติปัญญาตากถางไปเรื่อย ๆ ต่อไปมันก็เป็นกิ่งเป็นก้านแตกแขนงออกไป สติปัญญาแตกแขนงออกไปเรื่อย ส่วนสมาธิเนี่ยเวลามันก้าวถึงขั้นปัญญาอย่างเต็มที่แล้วสมาธิมันเหมือนไม่มีนะ มันไม่มาเพลिनกับสมาธิละ งานแก้กิเลสเป็นงานที่เพลिनมากกว่า เพราะฉะนั้นมันถึงติดพันกันไปนั้น กลายเป็นอุทธัจจะ ไม่รู้ว่าอุทธัจจะคืออะไร ก็คือความเพลिनในการค้นการพินิจพิจารณาจนไม่หยุดยังพักผ่อนหย่อนตัวบ้างเลยนั้นแล เรียกว่าอุทธัจจะ เราไม่ทราบแต่ก่อนอุทธัจจะคืออะไร ในตำราบางแห่งว่าอุทธัจจะถูกอุทธัจจะ ความฟุ้งซ่านรำคาญ เลยเป็นแบบนิรวรณ ๕ ไปเสีย

แต่อุทธัจจะนี่ไม่ใช่อุทธัจจะของนิรวรณ ๕ เป็นอุทธัจจะที่มีความมุ่งหมายต่างกัน อันนี้เพลिनในความเพียร เพลिनในการแก้กิเลส แต่ว่าเพลินจนลืมนวลเวลาที่จักพักผ่อนจิตใจ อันนั้นมันเพลินไปตามอำนาจของกิเลสตัณหาจริง ๆ นี่ อันนี้เพลินไปตามอำนาจของธรรมมันผิดกัน นี้ละอุทธัจจะ รูปราคะ อรูปราคะ มันเป็นภาพอยู่ภายในจิต ยินดีไม่ใช่ว่าราคะกำหนดเหมือนอย่างแบบโลกสงสารสามัญธรรมตาทั่วไปกำหนดกันนะ แต่ว่าไม่มีคำอื่นที่จะเหมาะสมนำมาใช้ ท่านก็ว่า รูปราคะ คือกำหนดในรูป อรูปราคะหมายถึงความยินดีนั้นแหละ ยินดีอย่างละเอียดเท่านั้นแหละ

มันไม่ใช่เป็นราคะตัณหาแบบโลกสงสารนะ แต่มันไม่มีคำที่จะมาใช้ท่านก็ใช้อย่างนั้นแหละ ให้เข้าถึงความจริงก็รู้กันเอง ความยินดีนั้นท่านเรียกว่าราคะเสีย คือยังมีความยินดียังมีความผูกพันกันอยู่กับอันนั้น รูปราคะที่มันเป็นภาพอยู่ภายในจิต อรูปราคะก็ยินดีในสุขเวทนา มันไม่มีภาพอะไรปรากฏ มันว่างไปหมด มันก็ยินดีในสุขเวทนาของตัวเองนั้นแหละอรูปราคะ

มานะก็ถือความรู้ที่เต็มไปด้วยอวิชชาเนี่ย ถืออันนี้เอง นั่นก็แยกเป็นมานะ ๙ เอาอันนี้ละ ออกเป็นเขี้ยวเป็นเขี้ยวขึ้นมา ยกไปเทียบรายนั้น ยกไปเทียบคนนั้นคนนั้น ต่ำกว่าเราหรือเสมอเรา หรือสูงกว่าเรา อย่างนี้เป็นต้น คืออันหนึ่ง ๆ นี้แยกเป็น ได้ ๓ ตนต่ำกว่าเรา สำคัญว่าเสมอเราหรือสูงกว่าเรา ตนเสมอเราสำคัญว่าต่ำกว่าเราหรือเสมอเราหรือสูงกว่าเรา ตนสูงกว่าเราสำคัญว่าต่ำกว่าเราหรือเสมอเรา มานะตัวนี้ตัวความรู้อันนี้เทียบอุทธัจจะก็ดังที่ว่านี้ อวิชชาก็นี้ละไม่รู้ที่ยกออกไปอวดอยู่นั้นจนกลายเป็นมานะ ๙

นอกจากนั้นแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรนี่ มีอะไรที่จะยกออกมาอวดไม่เห็นมี เพราะมันไม่ใช่
สมมุติจะไปอวดกับสมมุติได้ยังไง วิมุติมีอันเดียวเท่านั้นจะไปสองกับอะไรพอที่จะเป็น
คู่แข่งกัน

สมมุติก็เป็นอันหนึ่งต่างหากของเขาแล้ว พิจารณาแยกตัวออกจากสมมุติแล้วจะไปสู้กับ
สมมุติอะไร ไปแข่งกับสมมุติอะไรอีก ท่านไม่แข่ง มีแต่พวกบ้าละพวกบ้าแข่ง เอาอะไร
มาแข่ง **เอโก** อันเดียวกัน เอกฟังซี ถึงธรรมอันเอกอันเดียวแล้วจะไปแข่งกับอะไรอีก ถ้า
มีสองยังมีคู่แข่ง สมมุติก็ตัดออกหมดแล้วไม่มีเหลือแล้ว จะเอาอะไรมาแข่ง ท่านจะไป
แข่งกับอะไร ออกจากนั้นแล้วเรื่องทุกข์เรื่องความเพียรทั้งหมดที่นี้ จะทำยังไง เติบงกรรม
นั่งสมาธิฟาดจนฝ่าเท้าแตก โอ้ย ไม่ทำ ท่านจะไปทำอะไรจนฝ่าเท้าท่านแตก แตกหา
อะไร ฝ่าเท้าแตกก็เพื่อฟาดกับกิเลสต่างหากนี่ กิเลสมันตายหมดแล้วจะฟาดกับอะไร ดี
ลมตีแล้งเขาก็ว่าบ้าละซี

ถึงขั้นมันรู้มันรู้เอง **สนทิกุญฺญโก** ตั้งแต่ธรรมขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด นอกเหนือไปจาก **สนทิกุญฺญโก**
กุญฺญโก ไม่ได้ เป็นขั้น ๆ โดยลำดับ ๆ สุดท้ายท่านก็สรุปความลงว่า **ปจฺจตฺต เวทิตพฺโพ**
วิญญูหิ ท่านผู้รู้ทั้งหลายรู้จำเพาะตน ผู้หลงมันรู้ไม่ได้ท่านถึงบอกว่า**วิญญู วิญญูหิ** อัน
ผู้รู้ทั้งหลายรู้จำเพาะตน หมายถึงผู้รู้ รู้จำเพาะตน มันก็หมดเขี้ยวหมดเขาแล้วที่นี้ เอา
อะไรออกอวด เอาอะไรไปเทียบ เทียบกับอะไร เทียบกับใคร ต่างอันต่างจริงอยู่อย่างนั้น
แล้วจะกระทบกันได้อย่างไร ไปแข่งกันได้อย่างไร

พากันเอาจริงเอาจังนะ เวลามาอบรมศึกษาที่นี้ มันเป็นของไม่แน่นอนอยู่กับครูบาอาจารย์
มีความพลัดพรากผันแปรกันไปได้ทั้งเป็นทั้งตาย เป็นได้ทุกรูปทุกนาม เวลามีโอกาส
แล้วให้พากันรีบเร่งขวนขวาย อย่างผมเองนี่กำลังวังชาอะไรก็หลุดลงไป ๆ เดี่ยวนี้ ตาม
นิสัยเจ้าของโดดหนีไปอยู่คนเดียวแล้วนะ นี่ก็เพราะเห็นแก่หัวใจนั่นเอง หัวใจแต่ละดวง
ๆ มีคุณค่า นี่เราก็ค้นเอา ถ้าล้าพังกตามนิสัยเจ้าของไม่ได้เป็นอย่างนั้นนะ ไปอยู่สบาย ๆ
ที่เหน็บไป เรื่องหยูกเรื่องยาไม่สนใจกับมัน ยาบ้ารู้อย่ามาพูดฟาดเข้าป่าที่เดียว ไม่ได้
ประมาท ดีดฝั่งที่เดียวแล้วสบายไปเลย

จะปวดท้องปวดหัวก็เป็นซี อยู่ในโลกอันนี้ โลกเขาเป็นทั้งโลกจะวิเศษแต่เราคนเดียวไม่เจ็บไม่ปวดไม่เป็นอะไรมีเหรอ สัตว์อยู่เต็มป่าเต็มรกเขามีโรงพยาบาลมีหมูกมียามมีดมมีหมอที่ไหน ทำไมเขาไม่สูญเสียพันธุ์เขายังมีอยู่ได้ ทำไมเราเป็นคนทั้งคนจะอยู่ไม่ได้ อย่างนั้นก็สู้สัตว์ไม่ได้ละซี นี่ก็อยู่กันไปพุงกันไป

ความรับผิดชอบอยู่ในวงคณะมันก็เป็นภาระอันหนึ่ง แม้ไม่ยึดไม่ถือมันก็เป็นภาระอันหนึ่งจะว่าไง ดีดออกไปแล้วมันเป็นอันหนึ่งความรู้สึกนี้มันจะเปลี่ยนทันที อยู่ในวงหมู่คณะความรู้สึกจะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ออกจากวงหมู่คณะไปแล้ว ความรู้สึกมันจะต้องเป็นของมันอย่างนั้นอย่างนี้ มันรู้สึกของมันเองนี่ ไปที่นี้เห็นที่นั่นไปที่นั่นรู้สึกนั้น ๆ ที่ไม่เหมือนกันความรู้จะเหมือนกันได้อย่างไร มันต้องเป็นไปตามสิ่งที่มาเกี่ยวข้อง

อยู่ในป่ามันก็สบาย กินอะไรก็สบายไปหมด สัตว์เขากินอะไรเขากินได้เลี้ยงตัวเขาได้ อาหารมนุษย์คืออะไร มนุษย์เขากินกันได้อย่างไร เราก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งเราก็กินได้เหมือนกันกับเขา พอยังชีวิตให้เป็นไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น มีอะไรวิเศษวิโสในโลกนี้ ไม่เห็นมีอะไร กินก็พอเยียวธาตุขันธ์ให้เป็นไปเท่านั้น จะหาความวิเศษวิโสศักดิ์สิทธิ์อะไรจากอาหารมีเหรอ ถ้ามีจากอาหารแล้ว มนุษย์เรานี้กินอะไรก็ปาละกินพิสดารไม่มีใครเกินมนุษย์ มันควรจะวิเศษจากสัตว์ทั้งหลายไปนานแล้วนี่ แต่มันก็ยังจมอยู่ในกองทุกข์เหมือนกัน พิจารณาอย่างนั้นซี จากนั้นแล้วมันก็จะไปติดอะไร อยู่ได้กินได้ทั้งนั้นแหละ เป็นเครื่องอาศัยไปเท่านั้น ตื่นอะไรกับสิ่งเหล่านี้ ถ้าตื่นอยู่จะเรียกว่าฉลาดเหรอ สอนเจ้าของเพื่อฉลาดนี้ยังจะไปโง่อีกเหรอ